

Uloga mladih
u
političkim subjektima
na Kosovu

Jul 2016.

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

Uloga mladih u političkim subjektima

Autorsko pravo © 2016. Međunarodna fondacija za izborne sisteme (IFES). Sva prava zadržana.

Izjava o dozvoli: Nijedan deo ove publikacije ne sme se reprodukovati ni u kom obliku niti bilo kakvim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo kakav sistem za skladištenje i preuzimanje podataka, bez pisane dozvole IFES-a.

Zahtev za dobijanje dozvole trebalo bi da sadrži sledeće podatke:

- Opis materijala za koji se traži dozvola za kopiranje.
- Svrha u koju će se kopirani materijal koristiti i način na koji će se koristiti.
- Vaše ime, zvanje, naziv kompanije ili organizacije, broj telefona, broj faksimila, adresa e-pošte i poštanska adresa.

Zahteve za dobijanje dozvole slati na:

International Foundation for Electoral Systems
2011 Crystal Drive, Floor 10
Arlington, VA 22202
E-pošta: editor@ifes.org
Faks: 202-350-6701

Ovaj Izveštaj je omogućen zahvaljujući podršci američkog naroda preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID). Ovde izražena mišljenja pripadaju autoru-ima i ne odražavaju neophodno stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sadržaj

Spisak skraćnica.....	1
A. Kratak pregled izveštaja	2
B. Uvod.....	3
C. Metodologija	3
D. Nalazi.....	5
1. Stavovi mladih uopšte.....	5
2. Stavovi organizacija civilnog društva	9
3. Stavovi članova ogranaka mladih u okviru političkih subjekata	11
E. Zaključci.....	12
F. Preporuke.....	14
G. Neki od dobrih primera za aktivizam mladih	14
Aneks I: Izvodi iz kosovskog zakona	16
Aneks II: Upućivanje na mlade u statutima političkih subjekata (nezvaničan prevod)	17
Aneks III: Dodatno za čitanje	18

Spisak skraćenica

AAK	Alijansa za budućnost Kosova
AKR	Alijansa Novo Kosovo
D4D	Demokratija za razvoj
FOL	Pokret Govori (Fol)
IFES	Međunarodna fondacija za izborne sisteme
KDI	Kosovski demokratski institut
LDK	Demokratski savez Kosova
NISMA	Inicijativa za Kosovo
PDAK	Demokratska partija kosovskih Aškalija
PDK	Demokratska partija Kosova
PD	Partija pravde
SLS	Samostalna liberalna stranka
USAID	Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj
VV	Pokret Samoopredeljenje

A. Kratak pregled izveštaja

U ovom izveštaju date su informacije o ulozi mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama sa stanovišta mladih uopšte, predstavnika organizacija iz civilnog društva i mladih koji su trenutno članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata. Informacije iznete u ovom izveštaju sakupljene su kroz lične razgovore sa mladima, skupove i razgovore putem telefona. U daljem tekstu navedeni su ključni nalazi:

- Sedamdeset tri procenta mladih koji su ispitani u sklopu ankete nikada nisu bili članovi ogranka mladih u okviru političkog subjekta ili omladinske organizacije, 17 procenata su bili ali više nisu članovi, a samo 10 procenata trenutno su članovi ogranaka mladih ili omladinske organizacije;
- Četrdeset jedan procenat mladih ispitanika u anketi nije zadovoljan ulogom mladih u političkim subjektima, dok je 35 procenata zadovoljno. Ispitanici koji su trenutno članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata ili omladinskih organizacija češće su zadovoljni;
- Pomoć samom sebi najčešće je navođena kao razlog u stavovima mladih ispitanika u anketi o prednostima toga da ste član političkog subjekta: najčešće pominjana prednost bila je da će članstvo u političkom subjektu pomoći da dođu do posla (48%) i pomoći im da se stručno usavršavaju (36%);
- Dvadeset osam procenata mladih ispitanika u anketi izjavilo je da nijedan politički subjekat ne poseduje politiku koja je najbliža njihovim stavovima;
- Ključni ispitanici iz civilnog društva smatraju da ogranci mladih nemaju ulogu u procesima donošenja odluka u političkim subjektima i da mladi dobijaju samo manje administrativne zadatke, posebno u toku izborne kampanje. Veliki akcenat stavljaju na odnos između članstva u ograncima mladih i prilika za zapošljavanje, što dodatno potkrepljuje nalaze ankete;
- Prema rečima glavnih ispitanika iz civilnog društva, prednosti članstva mladih u političkim subjektima su te da se mladi upoznaju sa političkim dešavanjima, bolje razumeju političke stranke i institucije, pripremaju se da postanu političari i mogu da se zaposle. Sa druge strane, ti ispitanici smatraju i da članstvo mlade može da natera da ne razmišljaju nestranački i to se može smatrati neprofesionalnim;
- Članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata izjavili su da su među razlozima zašto su odlučili da postanu članovi ti: da imaju bolju budućnost, pomognu ogranku mladih u sprovođenju aktivnosti, budu bliži politici, doprinesu razvoju Kosova i budu deo ogranka mladih za koji se smatra da je nada za promenu. Članovi ogranaka mladih nisu pomenuli zaposlenje kao razlog za članstvo;
- Članovi ogranaka mladih koji su ispitani izjavili su da su zadovoljni svojim učešćem u ograncima mladih i sa svojim angažovanjem u procesima donošenja odluka unutar političkih subjekata. Konstatovali su da aktivnosti ogranaka mladih obuhvataju širok spektar rekreacionih, humanitarnih i obrazovnih aktivnosti, a pored toga, u slučaju političkih subjekata u opoziciji, organizovanje nedavno održanih protesta.

B. Uvod

Mladi čine veliki deo stanovništva na Kosovu. U popisu stanovništva održanom 2011. god. pokazalo se da skoro trećinu (27%) stanovništva čini uzrast između 15 i 29 godina. Studije članstva mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama nedostaju i postoji potreba da se ispita stepen do kog su mladi uključeni i utiču na svoje procese donošenja odluka.

Međunarodna fondacija za izborne sisteme (IFES) je tokom 2012. god. sproveo anketu sa preko 1.200 ispitanika sa celog Kosova i zaključio da oko 90 procenta mladih uzrasta od 18 do 25 nikada nisu bili članovi nijednog političkog subjekta, nevladine organizacije, omladinske organizacije ili druge grupe mladih. Ta statistika pokazuje distanciranje između mladih sa jedne strane i političkih subjekata i omladinskih organizacija sa druge. Ovakvo otuđenje je potrebno dodatno ispitati da bi se videlo zašto nema angažovanja mladih, kako mladi gledaju na političke subjekte i omladinske organizacije, i da li ti subjekti daju dovoljno podsticaja mladima da se pridruže i imaju ulogu.

U ovom izveštaju predstavljeni su nalazi o ulozi mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama na Kosovu. Odeljak sa analizom podeljen je na tri dela, od kojih svaki predstavlja percepcije o angažovanju mladih, sa stanovišta: 1) mladih uopšte; 2) predstavnika organizacija civilnog društva (OCD); i 3) mladih koji su trenutno članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata. Svaka od ove tri grupe odgovarala je na slična pitanja u vezi sa ulogom mladih, kako bi se ocenio stepen do kog su mladi uključeni u procese donošenja odluka, zadovoljni svojom ulogom i angažovani na sprovođenju aktivnosti. Postoje različiti stavovi između tri grupe o datim stvarima, a čitaoce podstičemo da uporede i sagledaju razlike između tih stavova. Osim toga, u izveštaju su predstavljeni zaključci, preporuke i određene dobre prakse iz drugih zemalja za delotvorno povećanje uloge mladih u političkim procesima i procesima donošenja odluka. U aneksima izveštaja upućuje se i na relevantan pravni okvir i statute stranaka na Kosovu, a u drugima se sugeriše literatura koja se odnosi na učešće mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama.

Istraživanje za ovaj izvešaj sprovedli su i izveštaj su pripremili studenti osnovnih akademskih studija¹ uključeni u istraživačko stažiranje u sklopu IFES-ovog programa koji finansira Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), pod nazivom „Povećanje inkluzije i smanjenje nasilja u izbornim procesima“, pod smernicama službenika IFES-a na Kosovu. Ovaj izveštaj je jedan od tri izveštaja o ispitivanju učešća mladih na Kosovu, a koje je IFES pripremo 2016. god. Druga dva izveštaja predstavljaju nalaze u vezi sa izlaznošću mladih birača na Kosovu i uticajem političkih govora mržnje na ponašanje mladih.

C. Metodologija

U ovom izveštaju predstavljene su percepcije o ulozi mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama sa stanovišta mladih uopšte, predstavnika civilnog društva i mladih koji su članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata. Za sakupljanje informacija od ovih grupa korišćene su kvantitativne i kvalitativne metode istraživanja.

¹ Endrit Dibrani, Rudin Fetahaj (Fakultet političkih nauka Univerziteta u Prištini „Hasan Prishtina“), i Fjoraljba Krapci i Hana Bacaj (Rochester Institute of Technology Kosovu).

Prvo, sprovedena je anketa sistematskog dobijanja uzorka sa 300 ispitanika uzrasta između 15 i 29 godina, da bi se dobile informacije od mladih uopšte. Ovo je uzrast koji je korišćen u definiciji mladih koju je dala USAID. Ovi razgovori licem u lice obavljani su u pet regiona na Kosovu (Priština, Mitrovica, Prizren, Peć i zajedno Srbica i Glogovac). Mesta za uzorke obuhvatila su okruženja kao što su kafići, prosvetne ustanove, tržni centri i marketi. Lica koja su učestvovala u razgovorima na svakom mestu za uzorke, izabrana su tehnikom nasumičnog izbora. Terenski rad je obavljen tokom februara i marta 2016. god.

Region	Ispitanici	Mesta uzoraka
Priština	97	49
Mitrovica	35	18
Prizren	90	45
Peć	48	24
Srbica i Glogovac	30	15
UKUPNO	300	151

Drugo, održana su tri sastanka i obavljen je razgovor telefonom sa predstavnicima OCD-a da bi se sakupile informacije od grupa civilnog društva. Organizacije sa kojima je obavljen razgovor, Demokratski institut Kosova (KDI), Demokratija za razvoj (D4D) i Levizja FOL, izabrane su na osnovu njihovog iskustva u radu kako sa političkim strankama tako i sa omladinskim organizacijama. Telefonski razgovor je obavljen sa predstavnikom BRAN-a, organizacije koja radi na osnaživanju aškalijske zajednice na Kosovu. Sastanci i razgovori sa OCD obavljani su tokom marta i početkom aprila 2016. god.

Treće, obavljeno je devet telefonskih razgovora sa članovima ogranaka mladih u okviru političkih subjekata, po tri sa različitim članovima političkih subjekata Partia Demokratike e Kosovës (PDK), Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës (AAK), i NISMA për Kosovën (NISMA), da bi se dodala perspektiva onih koji su članovi ogranaka mladih u političkim subjektima. Većina razgovora obavljena je sa članovima rukovodećih struktura ogranaka mladih u okviru političkih subjekata, a nekoliko njih bili su redovni članovi bez rukovodećeg položaja. Pokušaji da se obave razgovori sa predstavnicima ogranaka mladih drugih političkih subjekata, naime političkog subjekta Lidhja Demokratike e Kosovës (LDK), Partia e Drejtësisë (PD) i Srpska lista, nisu bili uspešni. Istraživački tim nije uzeo u obzir obavljanje razgovora sa predstavnicima političkih subjekata koji nemaju ogranak mladih u svojoj strukturi, a što je isključilo političke subjekte kao što su Lëvizja Vetëvendosje (VV) i Partia Demokratike e Ashkalijve të Kosovës (PDAK) iz procesa obavljanja razgovora. Telefonski razgovori su obavljani tokom marta i aprila 2016. god.

Ovo je istraživački projekat koji su pokrenuli mladi uz ograničene finansijske i ljudske resurse. Samo ograničeni broj anketa i razgovora obavljen je sa dostupnim resursima, ali je metodologija osmišljena na takav način da se obezbede korisni i indikativni rezultati. Istraživački tim je naišao na poteškoće u pogledu organizovanja razgovora, pošto neki od političkih subjekata nisu pokazali interesovanje da učestvuju u ovom istraživanju. Istraživački tim bi želeo da se zahvali ispitanicima u anketi, predstavnicima OCD-a i članovima ogranaka mladih koji su izdvojili vreme za razgovore, i doprineli nalazima koji su predstavljeni u ovom izveštaju.

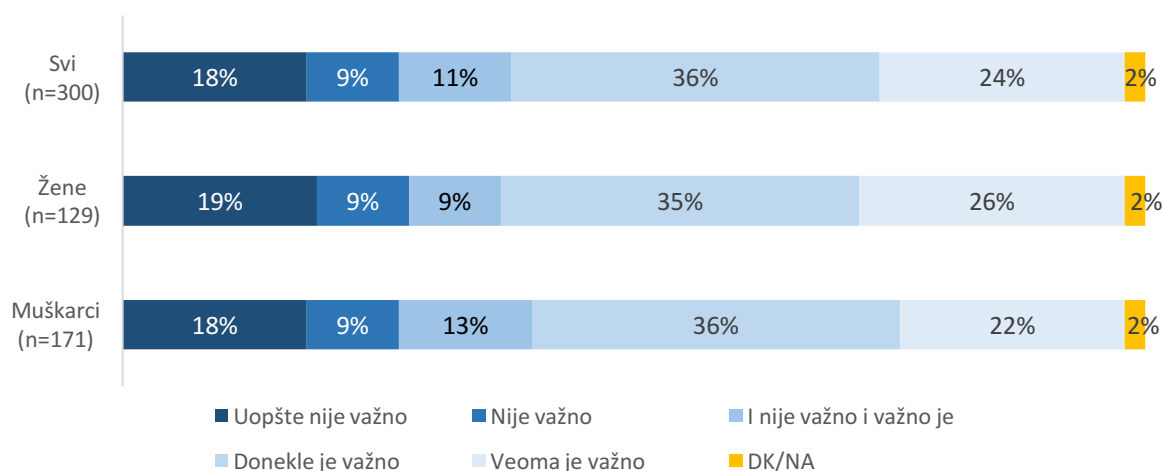
D. Nalazi

Ovaj odeljak izveštaja podeljen je na tri dela, gde su u svakom predstavljeni nalazi o ulozi mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama sa stanovišta: 1) mladih uopšte; 2) predstavnika organizacija civilnog društva; i 3) mladih koji su trenutno članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata.

1. Stavovi mladih uopšte

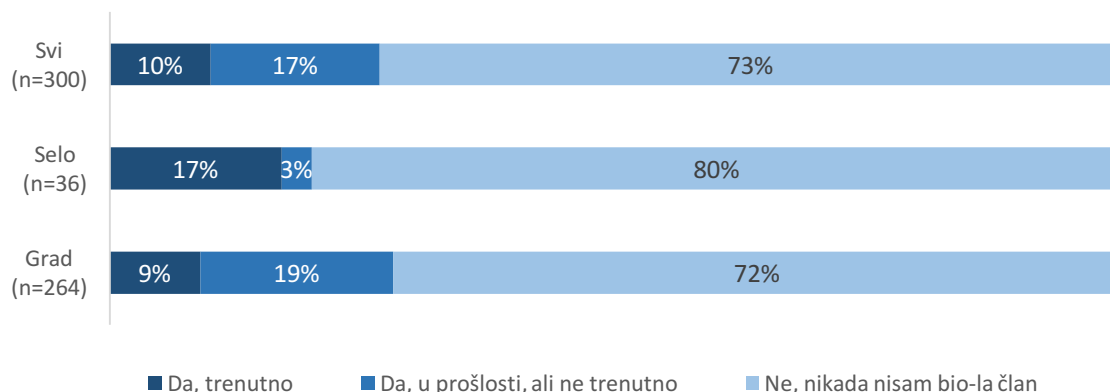
Uopšteno, ispitanici u anketi su potvrdili značaj uključivanja mladih u političkim subjektima. Skoro dve trećine (60%) ispitanika smatra da je donekle ili veoma važno da mladi budu članovi političkih subjekata na Kosovu. To se može smatrati jednim od načina na koji mladi mogu da se uključe u politički život. Međutim, postoji dobar deo onih čiji je stav da članstvo mladih u političkim subjektima nije važno (9%) ili da nije uopšte važno (18%) (Slika 1). I muški i ženski ispitanici imali su slične stavove o značaju članstva mladih u političkim subjektima.

Slika 1: Koliko je važno da mladi budu članovi političkih subjekata na Kosovu?

Iako ispitanici potvrđuju značaj članstva mladih u političkim subjektima, suprotno tome, izgleda da oni sami nisu uključeni u tim subjektima (Slika 2). Skoro tri četvrtine (73%) ispitanika nikada nisu bile član ogranaka mladih u okviru političkih subjekata ili omladinske organizacije. Samo 10 procenata ispitanika trenutno su članovi ogranaka mladih ili omladinske organizacije. Ispitanici iz seoskih sredina dvaput su češće uključeni u ogranak mladih u okviru političkog subjekta i omladinske organizacije, nego mladi iz gradskih sredina. Međutim, veći deo ispitanika (17%) bio je član ogranaka mladih političkog subjekta ili omladinske organizacije u prošlosti, ali više nije. To je češće među ispitanicima iz gradskih sredina. Skoro da ne postoji razlika između muških i ženskih ispitanika kod tog pitanja.

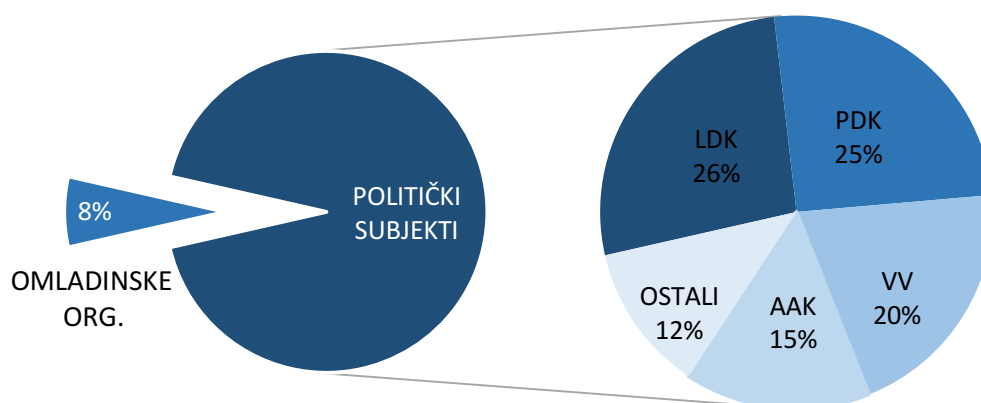
Slika 2: Da li ste član neke omladinske organizacije ili ogranka mladih koje pripada nekom političkom subjektu?

Ispitanici su naveli više razloga zašto se nikada nisu pridružili tim subjektima. Uopšteno, ti ispitanici su naveli percepcije da je bilo malo prilika ili malo podsticaja za angažman. Od onih koji su naveli razloge, 41 procenat je izjavio da nisu bili zainteresovani za to da se pridruže. Jedini drugi razlog koji je naveo veliki broj ispitanika bio je taj da im članstvo ne bi donelo ništa pozitivno (9%) i da ne podržavaju nijedan politički subjekat (9%). Više od jedne četvrtine (27%) ispitanika koji se nikada nisu pridružili nijednom od tih subjekata, nije navelo razlog.

Od onih ispitanika koji trenutno jesu, ili koji su bili ali više nisu članovi političkih subjekata ili omladinskih organizacija, velika većina jeste ili je bila uključena u političke subjekte. Samo 8 procenata je uključeno ili je bilo uključeno u omladinske organizacije. Među onima koji su uključeni ili koji su bili uključeni u političke subjekte, 26 procenata su članovi ili su bili članovi LDK-a, 25 procenata PDK-a, 20 procenata VV-a, 15 procenata AAK-a, a ostatak drugih manjih stranaka (Slika 3).

Slika 3: Članstvo mladih u omladinskim organizacijama i ograncima mladih u okviru političkih subjekata, i presek prema političkom subjektu

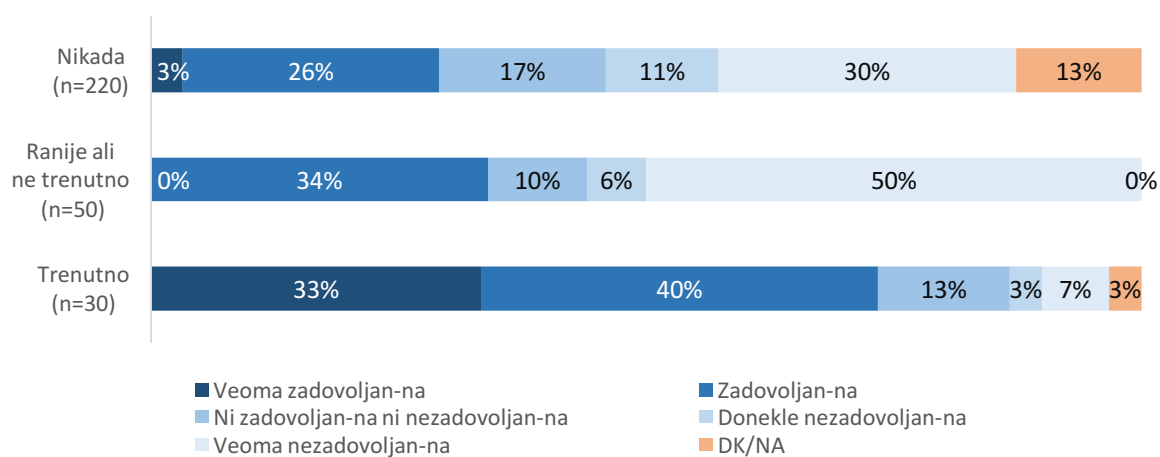

Rezultati ankete pokazuju podelu stavova o stepenu zadovoljstva ispitanika ulogom mladih u strukturama političkih subjekata na Kosovu. Više od trećine (35%) ispitanika bilo je zadovoljno ulogom mladih u strukturama političkih subjekata. Smatraju da učešće u strukturama političkih subjekata mladima omogućava da steknu iskustvo, postanu aktivni u aktivnostima političkih subjekata, stvore bolje mreže i iznesu ideje svojim političkim subjektima. Međutim, donekle veći deo njih (41%) pokazao

je nezadovoljstvo. Najvažniji razlozi za nezadovoljstvo obuhvataju to da mladi nemaju ulogu u političkim subjektima, mladi nemaju uticaj na donošenje odluka, zloupotrebu vlasti, organizacije nisu aktivne po pitanju interesa mladih, kao i to da se mladi angažuju samo za manje administrativne zadatke.

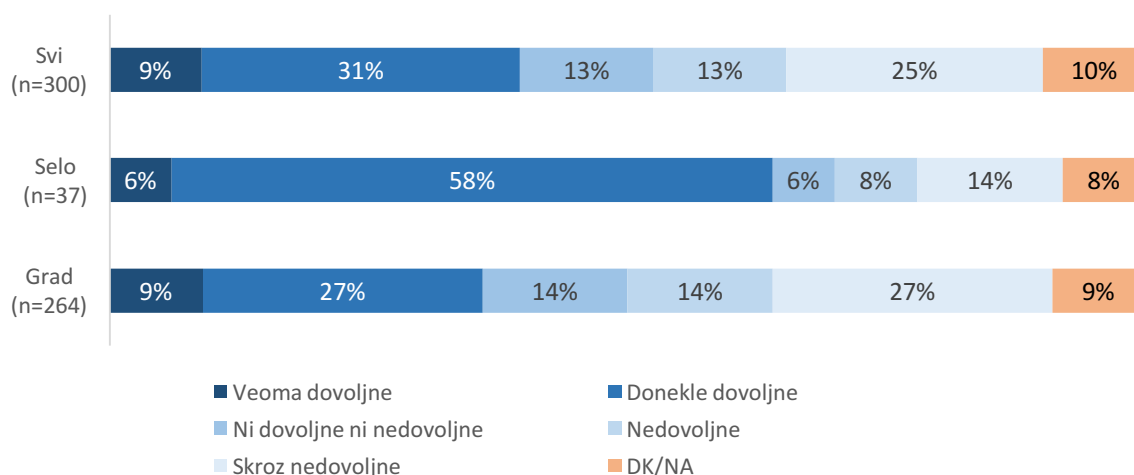
Očekivano, oni ispitanici sa kojima je obavljen razgovor, a koji su trenutno članovi ogranaka mladih u okviru političkih subjekata ili omladinskih organizacija, znatno češće su zadovoljni ulogom mladih u strukturama političkih subjekata od onih koji su pre bili članovi, ali više nisu, koji su češće bili nezadovoljni (Slika 4). Oni ispitanici koji nikada nisu bili članovi prilično su jednako podeljeni na one koji su zadovoljni i koji nisu, ali dobar deo tih ispitanika nije mogao da da odgovor na dato pitanje.

Slika 4: Zadovoljstvo u pogledu uloge mladih u političkim subjektima prema mišljenjima trenutnih i bivših članova, i onih koji nikada nisu bili članovi

Među ispitanicima je bilo polarizovanih stavova u pogledu prilika za mlade da učestvuju u procesima donošenja odluka u političkim subjektima. Uopšteno, postoji skoro jednak broj onih koji smatraju da su prilike dovoljne (40%) i onih koji smatraju da su prilike nedovoljne (38%). Ispitanici iz seoskih sredina skoro dvaput češće smatraju da su prilike da se mladi uključe u donošenje odluka dovoljne od onih iz gradskih sredina (Slika 5). Postoje slične percepcije među muškim i ženskim ispitanicima u vezi sa prilikama da mladi učestvuju u donošenju odluka u političkim subjektima. Postoji veći deo ispitanika uzrasta između 15 i 21 godine nego ispitanika uzrasta između 22 i 29 godina čije je mišljenje da su prilike da se uključe u donošenje odluka u političkim subjektima dovoljan.

Slika 5: Prilike za mlade da se uključe u donošenje odluka u političkim subjektima

Percepcija među ispitanicima u anketi bila je da postoji odnos između članstva u političkom subjektu i mogućnosti da se dođe do zaposlenja. Od ispitanika je zatraženo da daju višestruke odgovore na pitanje kako članstvo u političkom subjektu ili ogranku mladih koje mu pripada pomaže mladima u njihovim životima. Ispitanici su se češće slagali oko toga da članstvo mladima pomaže da dođu do zaposlenja (48%), da im pomaže da se stručno usavršavaju (36%), da povećava njihovu svest o tome šta se dešava na Kosovu (32%), da se njihov glas čuje (32%) i da ih priprema da postanu političari (25%) (Slika 6). Samo mali broj ispitanika smatra da članstvo u političkom subjektu ili omladinskoj organizaciji uopšte ne pomaže.

Pomoć samom sebi najčešće je navođena kao razlog u stavovima ispitanika o prednostima toga da ste član političkog subjekta, posebno u vezi sa dolaskom do zaposlenja, stručnim usavršavanjem i umrežavanjem sa moćnim ljudima. Ispitanici su češće navodili da je članstvo u stranci sredstvo da se ostvare lični ciljevi, a ređe da je sredstvo da se realizuju politički programi koji bi rešili socijalne probleme.

Slika 6: Da li članstvo u političkom subjektu ili omladinskoj organizaciji pomaže mladoj osobi da: (dozvoljeno je više odgovora)

dođe do zaposlenja	48 %
da se stručno usavršava	36 %
poveća svest o tome šta se dešava na Kosovu	32 %
obebedi da se glas mladih čuje	32 %
da se pripremi da bude političar	25 %
uspostavi veze sa ljudima koji su na vlasti	23 %
dobije poziv za stranku i društvene događaje	21 %
da se uključi u proces donošenja odluka	18 %
obebedi da zajednica dobije usluge	13 %
ni na koji način ne pomaže	6 %
Drugo	5 %
Ne znam/nemam odgovor	2 %

Postoje određene razlike u stavovima ispitanika o načinima na koje mladi sada mogu da učestvuju u procese donošenja odluka na Kosovu, u poređenju sa dodatnim načinima u budućnosti (Slika 7). Na otvoreno pitanje, biti aktivan u političkoj stranci (19%) i učestvovati u protestima (19 %) najčešće je pominjano kao trenutni načina se učestvuje u donošenju odluka. Dvanaest procenata ispitanika smatra da trenutno ne postoje delotvorne prilike da mladi učestvuju u procesima donošenja odluka. Oko jedne petine ispitanika nije navelo nijedan način za učešće u donošenju odluka.

Slika 7: Najčešće pominjani načini za učešće u procesima donošenja odluka sada i ubuduće (dozvoljeno je više odgovora)

	<i>Sada</i>	<i>Ubuduće</i>
Biti aktivan član političkog subjekta/politika	19 %	→ 25 %
Biti aktivan član NVO	6 %	5 %
Učešće u projektima i organizacijama	7 %	5 %
Promovisanje novih ideja	5 %	4 %
Biti aktivan član preko skupova ili peticija	5 %	2 %
Učešće u protestima	19 %	→ 6 %
Biti bolje obrazovan	4 %	→ 22 %
Ne postoje delotvorne prilike	12 %	→ 0 %
Bolje prilike za zapošljavanje	0 %	→ 6 %

Međutim, ispitanici imaju različite i optimističnije stavove o načinima na koje mladi mogu da učestvuju u donošenju odluka ubuduće. Ovo se najjasnije vidi iz povećanja broja ispitanika koji smatraju da je ako ste bolje obrazovani to način da ubuduće učestvujete u donošenju odluka, kao i iz pozitivnog trenda kod onih koji su ukazali na aktivno učešće u političkim subjektima ili politici. Sa druge strane, u poređenju sa stavovima o sadašnjosti, ispitanici ređe smatraju da će učešće u protestima biti način za učešće u donošenju odluka ubuduće. Nijedan ispitanik nije smatrao da ubuduće neće biti delotvornih prilika da mladi učestvuju u donošenju odluka. Međutim, jedan od petoro ispitanika nije mogao da odgovori na ta pitanja bilo u vezi sa trenutnom situacijom, bilo u vezi sa budućnošću. U vezi sa odgovorima na ranija pitanja o članstvu u organizacijama, ovo ukazuje na nedostatak društvenog angažmana velikog dela mladih. Postojao je sličan deo muških i ženskih ispitanika za svako od ovih sredstava učešća sada i ubuduće.

Kada je ispitanicima postavljeno pitanje o tome koji politički subjekat ima politiku koja je najbliža njihovim stavovima, više od jedne četvrtine (28%) ispitanika odgovorilo je da nijedan politički subjekat nema politiku blisku njihovim stavovima. Dodatnih 16 % radije nije odgovorilo na ovo pitanje.

2. Stavovi organizacija civilnog društva

Neki od ključnih ispitanika iz OCD sa kojima je obavljen razgovor za ovu studiju povezalo je trenutne ogranke mladih u okviru političkih subjekata sa strukturama komunističke partije iz bivše Jugoslavije i naglasili su da se takvi ogranci mladih tradicionalno koriste kao mehanizmi pomoću kojih se mladi angažuju i uključuju u politički život. Međutim, potvrđuju da je stanovništvo na Kosovu relativno mlado i da bi politički subjekti mogli da budu podstaknuti da koriste takve ogranke da apeluju na mlade.

Ključni ispitanici iz OCD nisu osporavali razlog za postojanje ogranaka mladih u okviru političkih subjekata, ali su izrazili zabrinutost u pogledu njihove uloge i njihovog uticaja u procesima donošenja odluka u političkim subjektima. Prema njihovom mišljenju, ogranci mladih služe kao simbolični mehanizmi kojima stranke pokrivaju nedostatak predstavljenosti mladih u strukturama stranačkog rukovodstva i neadekvatnih programa koji se tiču interesa mladih. Tipično, stranke mogu da uključe lidera ogranaka mladih u strukture stranačkog rukovodstva, ali odluke donose stariji stranački lideri. Isti ključni ispitanici preporučuju da mladi budu zahtevniji unutar političkih stranaka, da pokažu svoj integritet i svoje vrednosti, pošto imaju moć da naprave promene u načinu na koji političke stranke upravljaju sobom.

Ključni ispitanici iz OCD ukazali su na zabrinutost da se mladima daju samo manji administrativni zadaci u toku perioda kampanje. Na istu zabrinutost ukazali su i mladi koji su ispitani, a koji su pomenuli da je angažovanje mladih na manjim administrativnim zadacima jedan od razloga zbog kojih nisu zadovoljni sa ulogom mladih u političkim subjektima. Prema rečima ključnih ispitanika iz OCD, mladi se koriste za raspodelu promotivnog materijala (posteri, brošure), obezbeđivanje glasova, posmatranje izbora na dan izbora i okupljanje potrebne mase za događaje u toku kampanje. Ključni ispitanici iz OCD tvrde da su ogranci mladih samo minimalno aktivni kada nema izbora. Takođe, konstatovali su da aktivnosti ogranaka mladih nisu delovale ozbiljno, pozivajući se na primere kada su ogranci mladih dobili zadatak da čekaju na dolazak ljudi iz dijaspore na aerodromu i daju im baklave, ili da puštaju golubove na glavnim bulevarima.

Ključni ispitanici iz OCD su stavili veliki akcenat na odnos između članstva u ograncima mladih i prilika za zapošljavanje, što ide u korist ranijeg nalaza ankete da se ispitanici češće slažu da članstvo u političkom subjektu mladima pomaže da dođu do zaposlenja. Isti ključni ispitanici iz OCD smatraju da politički subjekti mladima obećavaju zaposlenje u javnom sektoru, posebno ako njihove stranke osvoje vlast na izborima. Njihov stav je, tipično, da će samo lider ogranaka mladih dobiti posao na javnoj funkciji i da će imati priliku da napreduje u karijeri.

Ključni ispitanici iz OCD smatraju da postoji više razloga koji mogu da podstaknu mlade da postanu članovi ogranaka mladih i političkih stranaka uopšte. Isti obuhvataju idolizaciju lidera stranke, uticaj iz porodice, želju da postanu političari i bolje prilike za zapošljavanje. Međutim, konstatovali su i da postoji više činilaca koji mlade mogu da odvrate, uključujući i strah od toga da se na njih gleda na stranački način, što može da bude skupo u zavisnosti od uspeha političkog subjekta na izborima. Na tu zabrinutost je ukazano i u ranijoj publikaciji IFES-a o inkluziji žena u telima za upravljanje izborima, čiji su rezultati pokazali da žene posebno oklevaju da se same pridruže nekom političkom subjektu, pošto bi to uticalo na njihovo zaposlenje, posebno ako njihov politički subjekat ne osvoji vlast na izborima.

Prema rečima ključnih ispitanika iz OCD, članstvo u ograncima mladih u okviru političkih stranaka ima svojih prednosti i mana (Slika 8).

Slika 8: Percepcije glavnih ispitanika iz OCD o prednostima i manama članstva mladih u političkim subjektima

Prednosti	Mane
<ul style="list-style-type: none"> • Učiti o političkim dešavanjima • Steći bolje razumevanje o funkcionisanju političkih subjekata i institucija • Pripremiti se za ulazak u politički život • Prilike za zapošljavanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Obeshrabruje mlade da razmišljaju na nestranački način • Stvara se percepcija da biraju stranu i nisu profesionalni, ako postanu članovi • Mladi mogu da se razočaraju onim što zateknu u političkom subjektu

Predstavnici OCD smatraju da bi Kosovo moglo da uči od Ujedinjenog Kraljevstva, gde političke stranke uspostavljaju ogranke kao studentske organizacije, koje zatim rade na okupljanju studenata sa istim političkim stavovima i na unapređenje njihovog pristupa procesima donošenja odluka. To je preporučio jedan od njih kao način na koji politički subjekti na Kosovu mogu da dopru do mladih i uvedu nove ideje u subjekat.

3. Stavovi članova ogranaka mladih u okviru političkih subjekata

Članovi ogranaka mladih sa kojima su obavljani razgovori naveli su brojne razloge zašto su odlučili da postanu članovi ogranaka mladih, uključujući: da imaju bolju budućnost, pomognu ogranku mladih u sprovođenju aktivnosti, da budu bliži politici, da doprinesu razvoju Kosova i da budu deo ogranka mladih za koji se smatra da je nada za promenu. Idolizacija lidera stranke je takođe pomenuta. Nasuprot stavovima koje su izneli mladi u anketi i ključni ispitanici iz OCD, pristup prilikama za zapošljavanje nije naveden kao razlog za članstvo u političkim subjektima, prema onim članovima ogranaka mladih sa kojima je obavljen razgovor.

Iz opisa koje su dostavili članovi ogranaka mladih sa kojima je obavljen razgovor, ogranci mladih PDK-a, AAK-a i NISMA donekle deluju slično u smislu načina na koji se mladi članovi angažuju u njihovim aktivnostima. Članovi tih ogranaka mladih imaju pravo da predlažu aktivnosti i inicijative u okviru ogranka mladih.

Postoje i određene razlike u načinu na koji ti ogranci mladih funkcionišu i donose odluke. Ispitanici iz NISMA su izjavili da njihovo rukovodstvo ogranka mladih (predsednik, dvoje zamenika predsednika i sekretar) održava sastanke bar jednom sedmično i da se, iako se odluke uglavnom donose zajedno i jednoglasno u okviru rukovodstva, konsultacije redovno obavljaju sa svim članovima. Oni organizuju tribine da bi razgovarali o socijalnim problemima.

Ispitanici iz ogranka mladih PDK-a izjavili su da se odluke demokratske omladine donose glasovima dve trećine svih članova. Trenutno imaju 31 člana. Svi članovi imaju pravo da predlažu ideje za omladinske aktivnosti i inicijative. Kako su naveli ti ispitanici, postoji i grupa mladih volontera koji su integrisani u PDK i angažovani na sprovođenju aktivnosti, ali oni ne učestvuju u donošenju odluka.

Ispitanici iz ogranka mladih AAK-a nisu dali puno informacija o načinu na koji ogranak mladih funkcioniše. Konstatovali su da je ogranak mladih odvojeno odeljenje stranke, da ima rukovodstvo

koje čine predsednik, dvoje zamenika predsednika i sekretar, i da su njegovi članovi nezavisni u donošenju odluka bez obzira na uticaj lidera stranke.

Isti ispitanici su ukazali na to da postoji širok spektar aktivnosti koje ograncimladih sprovode. Mladi iz PDK-a tvrde da su sproveli preko 50 aktivnosti u poslednje dve godine, od kojih su neke obuhvatile čišćenje vodopada Miruša, humanitarne aktivnosti kako bi se pomoglo porodicama sa potrebama u toku novogodišnjih praznika, sportske događaje za mlade, popravku statue Đerđa Kastriotija Skenderbega i aktivnosti promovisanja turizma na lokalnom nivou.

Mladi iz NISMA su konstatovali da su učestvovali u organizaciji protesta i zalagali se za viznu liberalizaciju. Uбудuće, planiraju da izrade budžet za ogranak mladih, organizuju kurseve čitanja i održavaju besplatne časove stranog jezika. Mladi iz AAK-a su naveli da su uključeni u pomoć svojim zajednicama u toku poplava, organizuju fudbalske aktivnosti i dele postere za kandidate. Takođe, pomenuli su da su redovne aktivnosti njihovog ogranka mladih nedavno prestale, pošto su bili uključeni u organizaciju protesta. Mladi iz svih stranaka ukazali su na zabrinutost da su aktivnosti ogranka mladih ograničene zbog nedostatka sredstava.

Iz informacija dobijenih od ovih ispitanika, mnoge od aktivnosti koje ogranci mladih sprovode izgleda da su van delokruga političkog angažovanja i izgleda da ne uključuju mlade u procesima donošenja odluka u političkim subjektima. Međutim, na pitanje o stepenu do kog smatraju da su ogranci mladih uključeni u procese donošenja odluka, isti ispitanici uopšteno smatraju da su razumno uključeni u isto. Na pitanje da na skali od 10 ocene „stepen do kog smatraju da je ogranak mladih uključen u donošenje odluka u političkom subjektu“, gde 1 podrazumeva da uopšte nije uključen a 10 da je veoma uključen, prosečna ocena je bila 7. Ocena nivoa uključenosti mladih ispitanika iz PDK-a delimično je bila veća od ocene NISMA i AAK-a.

Članovi ogranka mladih sa kojima su obavljani razgovori zadovoljni su svojim angažmanom u ograncima mladih u okviru političkih stranaka. Na pitanje da na skali od 10 ocene „zadovoljstvo učešćem u ogranku mladih“, gde 1 podrazumeva potpuno nezadovoljstvo a 10 veliko zadovoljstvo, prosečna ocena je bila 9.

E. Zaključci

U ovom izveštaju predstavljani su stavovi mladih uopšte, ključnih ispitanika iz organizacija civilnog društva i članova ogranka mladih u okviru političkih subjekata, o ulozi mladih u političkim subjektima i omladinskim organizacijama, kao i o njihovom učešću u procesima donošenja odluka.

Ispitanici u anketi sprovedenoj među mladima potvrdili su značaj učešća mladih u političkim subjektima, međutim, oko 90 procenata ispitanih trenutno nisu članovi nijednog ogranka mladih u okviru političkih subjekata ili omladinskih organizacija. Ispitanici su češće članovi, ili su češće bili članovi nekog političkog subjekta nego neke vrste omladinske organizacije iz civilnog društva. Pomoć samom sebi najčešće je navođena kao razlog u stavovima ispitanika o prednostima toga da ste član političkog subjekta, posebno u vezi sa dolaskom do zaposlenja, stručnim usavršavanjem i umrežavanjem sa moćnim ljudima.

Postoji skoro jednak broj ispitanika koji smatraju da su prilike da mladi učestvuju u procesima donošenja odluka u političkim subjektima dovoljne (40%) i onih koji smatraju da su te prilike nedovoljne (38%). Preko jedne četvrtine ispitanika navelo je da ne postoji politička stranka čija je politika najbliža njihovim stavovima.

Postoji velika saglasnost sa tim stavovima koja je izražena u razgovorima sa ključnim ispitanicima iz OCD koje rade sa mladima i političkim subjektima. Takođe, konstatovali su da je glavni podsticaj za mlade da se pridruže političkom subjektu da dođu do zaposlenja, ali to možda nije realno očekivanje osim za lidere mladih u političkim subjektima. Prema rečima istih ispitanika iz OCD, ogranci mladih u okviru političkih subjekata uopšteno su samo simbolični i od mladih se samo traži da obavljaju manje administrativne zadatke. Njihov opšti utisak u pogledu ogranaka mladih je takav da su to strukture stvorene za regrutovanje novih članova i dovođenje glasova za politički subjekat, te da imaju malo ili nimalo uticaja na procese donošenja odluka.

Mladi u okviru političkih subjekata sa kojima je obavljen razgovor deluju zadovoljno u pogledu svog angažmana u političkim subjektima i stepena do kog su uključeni u procesima donošenja odluka. Uopšteno, mladi koji su članovi političkih subjekata navode da su se ograncima mladih pridružili kako bi promenili trenutnu političku situaciju, pomogli svojoj zajednici, približili se politici i liderima koji su im idoli. Opisi ispitanika ukazuju na to da ogranci mladih funkcionišu na različite načine u okviru tri politička subjekta – PDK, AAK i NISMA – čiji su članovi. Mladi u tim strankama izgleda da su uključeni u širi spektar rekreacionih, humanitarnih i obrazovnih aktivnosti. Ogranci mladih iz opozicionih stranaka izgleda da su bili uključeni i u organizaciju protesta koji su održavani nedavno.

Postoje kako sličnosti tako i razlike u stavovima ovih triju grupa. Sve tri grupe izgleda da potvrđuju značaj članstva mladih u političkim subjektima i da mladi imaju potencijal da obavljaju značajnu ulogu u tim subjektima. Ogranci mladih u okviru političkih subjekata uopšteno se smatraju odgovarajućim mehanizmima preko kojih mladi mogu da imaju ulogu, mada su predstavnici civilnog društva izrazili skepticizam u pogledu njihove trenutne uloge u okviru političkih subjekata. Percepcija među mladim ispitanicima i predstavnicima civilnog društva sa kojima je obavljen razgovor takva je da postoji bliska veza između članstva u političkom subjektu i prilika za zapošljavanje. Međutim, zaposlenje nije navedeno kao razlog za pridruživanje političkom subjektu u nijednom od razgovora obavljenim sa članovima ogranaka mladih u okviru političkih subjekata.

Predstavnici civilnog društva sa kojima su obavljani razgovori nisu zadovoljni ulogom mladih u političkim subjektima, a mladi ispitanici prilično su jednako podeljeni na one koji su zadovoljni i one koji nisu zadovoljni. Međutim, članovi političkih subjekata sami su izrazili zadovoljstvo sa svojim angažmanom. Slični stav postoji u svim trima grupama u pogledu uloge mladih u donošenju odluka. Mladi ispitanici i predstavnici civilnog društva sa kojima su obavljani razgovori, osporavali su stepen do kog su ogranci mladih u stvari uključeni u procese donošenja odluka u političkim subjektima i to da li trenutno imaju sadržajne uloge. Sa druge strane, mladi iz ogranaka mladih u okviru političkih subjekata sa kojima su obavljani razgovori tvrde da su dovoljno uključeni u procese donošenja odluka, iako priroda aktivnosti koje su naveli da sprovode često nije političkog karaktera.

F. Preporuke

Na osnovu nalaza ovog istraživanja, postoje određene mere koje politički subjekti mogu da preduzmu kako bi povećali učešće mladih u svojim strukturama:

- da daju veći podsticaj mladima da postanu i ostanu članovi, na primer, tako što će im dati značajnije zadatke da obavljaju;
- da obaveste mlade o prilikama i prednostima uključivanja u političke subjekte;
- da omoguće mladima da predvode sprovođenje inicijativa koje predlažu mladi, kao i volonterske projekte;
- da organizuju redovne programe obuke i programe podučavanja kako bi se unapredilo znanje članova ogranaka mladih i kako bi se opremili stručnim veštinama koje su neophodne za ulazak u stručni ili politički život;
- da posvete dovoljno sredstava unapređenju kapaciteta mladih i realizaciji projekata koje predvode mladi; i
- da obezbede da su stavovi mladih, kroz sadržajne i redovne konsultacije sa članovima ogranaka mladih, uvedeni u politiku političkih subjekata.

G. Neki od dobrih primera za aktivizam mladih

Irska: Projekat 321 je osmišljen u odgovoru na zabrinutost mladih u vezi sa time da nisu deo demokratskog procesa. Pre lokalnih i evropskih izbora održanih 2004. godine, svaka lokalna omladinska služba pozivala je mlade ljude na dan za konsultacije kako bi se ispitale stvari koje na njih utiču i odlučilo koje će korake napraviti. Mladi su oformili pododbore. Jedna grupa je pravila video zapis, druga grupa je izrađivala informativni list, a treća je organizovala otvoren forum na koji su pozvani svi kandidati na izborima. Taj forum je bio uspešan jer je učestvovalo 70 procenata kandidata. Primenom formata „sudara na brzinu“, svaki kandidat je potrošio 10 minuta sa svakom podgrupom razgovarajući o pitanjima na koja je ukazano i o tome šta su spremni da urade kako bi se rešili problemi mladih, ako budu izabrani.²

Džordan: Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) je pokrenuo program obuke sa ciljem da se stvori veza između mladih i jedinica lokalne uprave, te da se poveća svest o prilikama za učešće u politici. UNDP je podržao Ministarstvo za politički razvoj (MPR) kako bi pojačalo svoje angažovanje sa mladima preko Fejsbuka i Tvitera, sa ciljem da se omogući onlajn rasprava. UNDP je podržao MPR i oko izrade baze podataka onlajn grupa mladih kako bi se dobio još sistematskiji doprinos od grupa mladih o tome kako da se poveća učešće mladih u političkom životu zemlje. Inovacioni kamp za mlade je održan sa sadržajima kao što su simulacija izbora i interaktivni program obuke za držanje javnih govora, korišćenje društvenih medija za usavršavanje i druge radne veštine. Partnerstvo sa Univerzitetom Princeza Samara za tehnologiju podržava razvoj igre lokalnog upravljanja kako bi se omladina angažovala onlajn.³

²CSSP (2007) „Angažovanje sa mladima u donošenju odluka na nivou zajednice“, str. 13

³Omladina Ujedinjenih nacija (2013) „Učešće mladih u politici i odlučivanju“ str. 3

Kirgistan: Uz podršku USAID-a, IFES je od 2000. god. održao preko 20 kampova demokratije širom Kirgistana. Učesnici srednje škole učili su o demokratskim vrednostima, veštinama liderstva, timskom radu, njihovoj ulozi kao građana i o tome kako da se zalažu za promene u svom društvu. Za učešće u kampovima 2009. god. se prijavilo preko 2.600 učenika. Cilj ovog projekta je da se stvori svest i angažman kod građana mlade generacije i da se uvere u svoj kapacitet kao pojedinci da unaprede svoje zajednice i zemlju. Ovo je neophodan korak za stvaranje demokratskije kulture u Kirgistanu.⁴

Liban: Libanski program parlamentarnog stažiranja osmišljen je tako da se libanskim studentima pruži prilika da učestvuju u javno donošenje odluka. Program je obezbedio obuku u oblasti mehanizama kreiranja javne politike i studente je upoznao sa zakonodavnim i nadzornim funkcijama parlamenta. Ovaj program je stvoren poklapanjem sistema tako da se studenti univerziteta povežu sa poslanicima parlamenta i održana je konferencija koju su činili mladi i žene iz političkih stranaka kako bi se razgovaralo o demokratskoj tranziciji Libana.⁵

Holandija: U gradu Tilburgu, mladi ambasadori su opisani kao „mladi ljudi sa idejama koji žele da podstaknu ideje drugih mladih ljudi.“ Grad pomaže da se njihove dobre ideje razvijaju sa budžetom od oko 40.000 evra godišnje koji se izdvaja za predloge koje daju ti mladi ljudi. Mlada osoba može da na papiru predstavi ideju i dobije do 2.000 evra za realizaciju svog plana. Mladi ambasadori pozivaju druge mlade ljude da razgovaraju o svojim planovima i onda odluče koji će predlog da finansiraju. Svake godine, mladi ljudi predstave preko 50 ideja, kao što su rasprava, turnir u fudbalu u zatvorenom prostoru, film koji žele da snime, događaj koji žele da organizuju.⁶

Ujedinjeno Kraljevstvo: Program pod nazivom Parlament mladih Ujedinjenog Kraljevstva (UKYP) ima za cilj da osnaži mlade uzrasta između 11 i 18 godina dajući im šansu da utiču na nacionalnu vladu i lokalnu upravu. Neki od načina na koje to rade jeste tako što sakupljaju stavove i mišljenja mladih i školskih saveta te volonterskih organizacija i iste redovno prosleđuju svojoj lokalnoj upravi i svojim poslanicima. UKYP program ima za cilj da promoviše

Saveti za uključivanje mladih

„Izbegavajte simboliku: Uključite mlade u sadržajnom broju. Previše često, ljudi ili organizacije prolaze kroz predloge za angažovanje mladih tražeći mišljenja od nekoliko pojedinaca, dodajući simboličan broj mladih u svoj odbor koji donosi odluke ili uključujući nekoliko mladih u izabrane aktivnosti. Mladi ljudi vide kroz simbolične napore. Oni moraju da se uključe u sadržajnom broju i kroz istinske uloge da bi bili autentični učesnici.

Uključite mlade od samog početka: Dovođenje mladih u poslednjem trenutku može da uništi inicijativu. Ne samo da će to verovatno delovati simbolično, nego i neće dovesti do toga da oni daju svoj cenjeni doprinos. Kada se mladi angažuju od samog početka, greške mogu da se izbegnu, mogu da se izrade uspešne strategije i može se razviti vlasništvo i doći do podrške mladih. Mladi će znatno verovatnije ostati angažovani i biti pozitivni u pogledu rada koji se ostvaruje.

Izdvojite vreme da u potpunosti angažujete mlade: Ponekad organizacije, zvaničnici i zajednice – često radeći prema roku predviđenom budžetom ili administrativnom roku – žure da pokrenu projekat. Pravljenje koraka za angažovanje mladih na način koji je sadržajan i da oni ostanu angažovani može zahtevati puno vremena.”

Izvor: Centar za studije socijalne politike (2007) *Angažovanje mladih u donošenje odluka na nivou zajednice*, str. 41

⁴ www.IFES.org

⁵ Omladina Ujedinjenih nacija (2013) „Učešće mladih u politici i odlučivanju“ str. 4

⁶ Centar za studije socijalne politike (2007) „Angažovanje mladih u donošenje odluka na nivou zajednice“, str. 41

rasprave i kampanje o pitanjima, na primer, kao što su školarine, cene autobuskih karata i predstavljenost mladih u medijima, a koja su bitna za mlade u UK. Predvođen od strane mladih za mlade, UKYP program mladima u UK između 11 i 18 godina daje glas, koji slušaju lokalna uprava i nacionalna vlada.⁷

Aneks I: Izvodi iz kosovskog zakona

Skupština Kosova je 2009. god. usvojila zakon o osnaženju i učešću mladih čiji je cilj da se promoviše i reafirmiše stalno učešće mladih u procesima donošenja odluka. Neki od članova koji su srodni temi ovog dokumenta navedeni su u tabeli u daljem tekstu. U skladu sa Zakonom, Ministarstvo omladine, kulture i sporta usvojilo je nekoliko administrativnih uputstava čiji je cilj da se uredi omladinske organizacije, voluntarizam među mladima, omladinski saveti i neformalne prosvetne aktivnosti.

ZAKON O OMLADINSKOM ORGANIZOVANJU	
Clan 6 Odgovornosti organa centralne vlasti	<p>1. Organi Centralne vlasti, uz saglasnost Saveta za delovanje mladih Kosova, odgovorni za:</p> <p>1.1. razvoj, prihvatanje i sprovođenje doticnih dokumenata omladinskog sektora;</p> <p>1.2. razvoj, prihvatanje i sprovođenje ostalih omladinskih programa;</p> <p>1.3. razvoj procedura i kriterijuma za unapre_enje i poznavanje dobrovoljnog rada i ostalih oblika omladinskih aktivnosti;</p> <p>1.4. prikupljanje i pružanje podataka o položaju mladih;</p> <p>1.5. podržavanje programa za razvoj i uzdizanje kapaciteta u sektoru omladine;</p> <p>1.6. pružanje informacija i redovnih konsultacija u vezi politika i omladinskih programa u mestu i programima međunarodne omladinske razmene.</p> <p>1.7. podržavanje integrisanja i ucestvovanja u društvo marginalizovanih grupa pomocu programa i kampanji;</p> <p>1.8. obezbedjenje struktura i procedura koje garantuju učešće mladih kao i partnerstvo između omladinskih organizacija i Vlade.</p>
Clan 7 Odgovornosti opštinskih organa vlasti	<p>1. Opštinski organi vlasti su odgovorne za:</p> <p>1.1 obezbedjenje ljudskih i finansijskih resursa za realizaciju omladinskih programa;</p> <p>1.2. obezbedjenje potrebnog javnog prostora, u konsultaciji sa opštinskim savetom za omladinsko delovanje gde ce mladi planirati, voditi i razvijati svoje omladinske aktivnosti i neformalno obrazovanje;</p> <p>1.3. pružanje podrške omladinskim organizacijama za neformalno vaspitanje i za druge neformalne razvojne aktivnosti iniciranih od strane omladine;</p> <p>1.4. razvoj omladinskih lokalnih politika u konsultaciji sa opštinskim savetom za delovanje mladih, u skladu sa lokalnim potrebama;</p> <p>1.5. obezbedjenje transparentnog procesa tokom angažovanja menadžmenta za licencirani javni omladinski centar od određene opštine.</p>
Clan 13 Učešće mladih u sktorijalnoj politici	<p>1. Institucije Kosova, svaka u svojoj oblasti delovanja, omogućuju ucestvovanje omladinaca u procesima odlucivanja.</p> <p>2. Ucestvovanje omladinaca u sektornim politikama vrsi se u ovim oblastima:</p> <p>2.1. obrazovanju;</p> <p>2.2. zapošljavanju;</p> <p>2.3. javnom zdravlju;</p> <p>2.4. socijalnih pitanja;</p> <p>2.5. kulturi, sportu i rekreaciji;</p> <p>2.6. gradjanskog vaspitanja i demokraciji.</p> <p>2.7. životnoj sredini, prostornom planiranju i razvoja sela.</p>

⁷ Londonska škola ekonomije - Preduzeće (2013, februar) „Učešće mladih u demokratskom životu“, str. 49

Aneks II: Upućivanje na mlade u statutima političkih subjekata (nezvaničan prevod)

Izvodi iz statuta najvećih političkih subjekata, PDK, LDK, AAK i NISMA, koji upućuju na funkcionisanje ogranaka mladih i učešće mladih u procesima donošenja odluka u političkom subjektu navedeni su u tabeli dole. Nije bilo upućivanja na mlade ili ogranke mladih u statutu VV-a.

<p>PDK</p> <p>Partia Demokratike e Kosovës</p> <p>(Statut 2005)</p>	<p>Član 7. Način organizacije</p> <p>7.5. U okviru PDK-a, Organizacija demokratskih žena (GDK) i Organizacija demokratske omladine (RDK) funkcionišu, organizovano, i na centralnom nivou i na lokalnom nivou ogranaka stranke. Njihov način organizacije i funkcionisanja uređuje se posebnim propisima koje usvaja Upravni odbor. RDK i GDK su predstavljeni u svim strukturama strane sa najmanje 20.</p> <p>Član 26. Rukovodstvo stranke</p> <p>26.10. Članovi rukovodstva sa pravom glasa, prema poziciji, jesu i predsednik GDK-a i predsednik RDK-a.</p>
<p>LDK</p> <p>Lidhja Demokratike e Kosovës</p> <p>(Statut 2012)</p>	<p>Član 18. Skupština LDK-a</p> <p>18.3. U slučaju izbora poslanika za Skupštinu, svaki ogranak obezbeđuje predstavljenost žena i mladih.</p> <p>Član 29. Rukovodstvo</p> <p>29.3. Lider LDK-a, lider foruma žena i foruma mladih članovi su rukovodstva.</p> <p>Član 38. Forumi, odbori i interesne grupe LDK-a</p> <p>38.4. U forum mladih LDK-a, organizuju se mladih između 16 i 26 godina.</p> <p>Član 45. Rukovodstvo ogranaka</p> <p>45.3. Lider foruma žena i lider foruma mladih članovi su rukovodstva ogranaka.</p>
<p>AAK</p> <p>Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës</p> <p>Statut</p>	<p>Član 37. Alijansa za budućnost Kosova</p> <p>1. Mladi u okviru AAK-a mogu da se organizuju kao Savez mladih Kosova (ARK);</p> <p>2. ARK ima sopstvenu organizacionu strukturu. Za organizaciju strukture ARK, njeni organi usvajaju sopstvene akte koji su u skladu sa statusom i programom AAK-a;</p> <p>3. Članovi ARK-a podržavaju i primenjuju pravilnike koje usvoji Skupština, Upravni odbor, Predsedništvo AAK-a i ARK-a;</p> <p>4. ARK ima sopstvene propise i program rada u skladu sa statutom i programom AAK-a.</p> <p>5. ARK bira sve svoje vodeće organe na svojoj Skupštini, koja se bira na tri godine, sa najviše jednom mogućnošću ponovnog izbora.</p> <p>6. Izborna skupština ARK-a saziva se jednom u tri godine, dok se Vanredna skupština saziva po potrebi.</p> <p>Član 38. Članstvo u ARK-u</p> <p>1. Svaki građanin ispod 30 godina može da bude član ARK-a;</p> <p>2. Vodeći organi ARK-a odgovorni su za:</p> <p>3. Uključujući i unapređenje položaja mladih unutar AAK-a;</p> <p>4. Strukturisanje i osnaživanje ARK-a i</p> <p>5. Rad sa ograncima ARK-a.</p> <p>Član 39. Predsednik ARK-a</p> <p>Na osnovu položaja, predsednik ARK-a je član Predsedništva AAK-a i odgovoran je za:</p> <p>1. Rad ARK-a u skladu sa statutom i programom AAK-a, propisima i planom rada ARK-a;</p> <p>2. Koordinaciju postupaka između ARK-a i AAK-a i predstavljanje interesa ARK-a u strukturama AAK-a.</p>
<p>NISMA</p> <p>(Statut 2015)</p>	<p>Član 9. Organizacija NISMA za Kosovo</p> <p>6. NISMA za žene Kosova i NISMA za mlade Kosova funkcioniše na sva tri nivoa organizacije u okviru NISMA za Kosovo.</p> <p>Član 13. Odbor ogranaka</p>

	<p>3. Članovi odbora ogranaka su i predsednici ogranaka, članovi parlamenta odgovarajuće opštine, izabrani u skupštini i postavljeni u lokalnoj upravi, predsednica žena u ogranku i predsednik mladih u ogranku.</p> <p>Član 17. Nacionalni savet NISMA</p> <p>3. Članovi Nacionalnog saveta se biraju po službenoj dužnosti: Predsednik NISMA, predsednici ogranaka, predsednica žena, predsednik mladih, članovi parlamenta iz NISMA...</p> <p>Član 18. Rukovodstvo NISMA</p> <p>1. Rukovodstvo NISMA se sastoji od neparnog broja članova, uključujući: predsednika NISMA, predsednika Nacionalnog saveta, generalnog sekretara, predsednika mladih NISMA, predsednicu žena NISMA i...</p>
--	--

Aneks III: Dodatno za čitanje

Izvori sa Kosova:

- Zakon o osnaženju i učešću mladih, usvojen u Skupštini Kosova 2009. godine, pogledan juna 2016. god. na <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2009-145-eng.pdf>
- Administrativno uputstvo br. 04/2015 o neformalnom obrazovanju mladih, koje je izdalo Ministarstvo kulture, omladine i sporta, pogledano juna 2016. god. na http://www.mkrs-ks.org/repository/docs/UA_04-2015_per_educimin_joformal_te_te_rinjve.pdf
- Administrativno uputstvo br. 11/2010 o licenciranju omladinskih centara, koje je izdalo Ministarstvo kulture, omladine i sporta, pogledano juna 2016. god. na http://www.mkrs-ks.org/repository/docs/U.A._Nr._11-2010_per_regjistrimin_e_Qendrave_Rinore.pdf
- Administrativno uputstvo br. 10/2010 o volonterskom radu mladih, koje je izdalo Ministarstvo kulture, omladine i sporta, pogledano juna 2016. god. na http://www.mkrs-ks.org/repository/docs/U.A._Nr._10-2010_per_punene_vullnetare_te_te_rinjve.pdf
- Administrativno uputstvo br. 09/2010 o odgovornostima i postupku za uspostavljanje i rad saveta za omladinsko delovanje na Kosovu, koje je izdalo Ministarstvo kulture, omladine i sporta, pogledano juna 2016. god. na http://www.mkrs-ks.org/repository/docs/U.A._Nr._9-2010_per_pergjegjesite_dhe_procedurat_e_themlimit_te_Keshillave_te_Veprimit_Rinor_ne_Kosove.pdf
- „Strategija Kosova za mlade 2013-2017“, koju je izradilo Ministarstvo kulture, omladine i sporta (2013), pogledano juna 2016. god. na https://www.mkrs-ks.org/repository/docs/KOSOVO_STRATEGY_FOR_YOUTH.pdf
- „Participatorni priručnik za lokalni savet za omladinsko delovanje“, koji je izradila Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju u Evropi (2013), pogledano juna 2016. god. na <http://www.osce.org/kosovo/110054?download=true>

Međunarodni izvori:

- Omladina Ujedinjenih nacija (2013) „Učešće mladih u politici i odlučivanju“, pogledano juna 2016. god. na <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-political-participation.pdf>
- Londonska škola ekonomije (2013) „Učešće mladih u demokratskom životu“, pogledano juna 2016. god. na <http://www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/YouthParticipationDemocr>

aticLife.pdf;

- Razvojni program Ujedinjenih nacija (2013) „*Učešće mladih u politici i odlučivanju*“, pogledano juna 2016. god. na <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-political-participation.pdf>
- Centar za studije socijalne politike „*Angažovanje mladih u donošenje odluka na nivou zajednice*“, pogledano juna 2016. god. na <http://www.cssp.org/community/constituents-co-invested-in-change/other-resources/engaging-youth-in-community-decision-making.pdf>;
- Savet Evrope (2003) „*Revidirana Evropska povelja o učešću mladih u lokalnom i regionalnom životu*“, pogledano juna 2016. god. na http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Coe_youth/Participation/COE_charter_participation_2013_en.pdf
- Razvojni program Ujedinjenih nacija, „*Unapređenje učešća mladih u izbornom ciklusu*“, pogledano juna 2016. god. na http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Electoral%20Systems%20and%20Processes/ENG_UN-Youth_Guide-LR.pdf.